

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Marcina Kucharczyka

„Perspektywy wykonawcze późnej twórczości klawiszowej Carla Philippa Emanuela Bacha: organowa interpretacja sonat, rond i fantazji ze zbioru *für Kenner und Liebhaber*”

Zleceniodawca opinii

Rada do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, pismo z dnia 18.12. 2024 na podstawie art.190 ust.2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz Regulaminu przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora w Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie o powołaniu komisji doktorskiej i wyznaczeniu mojej osoby na recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora mgr. Marcinowi Kucharczykowi w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki muzyczne. Do pisma została dołączona następująca dokumentacja(pendrive):

- kopia uchwały Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im.K.Pendereckiego w Krakowie,
- dokumentacja w wersji elektronicznej i rozprawa doktorska w wersji papierowej,
- umowa o dzieło wraz z rachunkiem i oświadczeniem podatkowym

Podstawowe dane o kandydacie

- absolwent Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, w klasie organów prof. dr. hab. Dariusza Bąkowskiego-Kois (2022, dyplom z wyróżnieniem).
- 2021 w ramach programu *Erasmus+* - studia w Hochschule für Musik und Theater w Hamburgu pod kierunkiem prof. Wolfganga Zerera i prof. Matthiasa Neumanna(organy) oraz prof. Menno van Delfta (klawesyn i klawikord).
- stypendia artystyczne, m. in. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Młoda Polska* (2022), Marszałka Województwa Małopolskiego (2020, 2019) oraz Prezydenta Miasta Tarnowa (2017, 2016).
- udział w kursach mistrzowskich prowadzonych przez wybitnych organistów, takich jak m.in.: Olivier Penin, Jos van der Kooy, Thomas Lennartz, Ingace Michiels, Ines Maidre, Martin Bambauer.
- sukcesy w konkursach muzycznych:
 - I miejsce** na XI Międzynarodowym Konkursie Organowym im. J. P. Sweelincka w Gdańsku (2021),
 - I nagroda** w konkursie organowym w ramach XXXII Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Religijnej w Rumi (2020),
 - I nagroda** w VII Ogólnopolskim Konkursie Organowym im. Bronisława Rutkowskiego w Krakowie (2019),
 - III nagroda** w VI Akademickim Konkursie Organowym *Romuald Sroczyński in memoriam* w Poznaniu (2018),
 - Finalista** VII Międzynarodowego Konkursu Organowego w Dudelange (Luksemburg, 2019).

- koncerty w Polsce:
Bazylika Mariacka w Krakowie, Bazylika Farna w Poznaniu, Archikatedra we Wrocławiu, Archikatedra w Przemyślu, Filharmonia Łódzka im. A. Rubinsteina, Polska Filharmonia Bałtycka w Gdańsku.
- koncerty za granicą:
festiwale organowe w Niemczech, Belgii, Holandii, Estonii, Luksemburgu, we Włoszech, na Węgrzech i na Litwie, w tym w tak prestiżowych miejscach jak Archikatedra św. Piotra w Trewirze, Bazylika św. Pawła za Murami w Rzymie, Katedra ewangelicka NMP w Tallinie, De Duif w Amsterdamie
- praca pedagogiczna
2024/2025; Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie:
zajęcia ze studentami, przedmiot: **realizacja basso continuo**
(Katedra Organów oraz Katedra Muzyki Kościelnej)

Recenzja

Praca doktorska mgr Marcina Kucharczyka składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie CD oraz jego opisu. Dzieło artystyczne obejmuje następujące utwory:

Sonata A-dur Wq 55/4, H 186

Allegro assai

Poco adagio

Allegro

Rondo F-dur Wq 57/5, H 266]

Fantazja C-dur Wq 59/6, H 284

Rondo B-dur Wq 58/5, H 267

Fantazja C-dur 61/6, H 291

Rondo E-dur Wq 57/1, H 265

Sonata A-dur Wq 56/6, H 270

Allegretto

[*Allegretto*]

Nagranie CD zostało dokonane w 2024 roku na organach firmy Martin Pflüger Orgelbau w kościele akademickim Św. Anny w Warszawie.

Twórczość Carla Philippa Emanuela Bacha przeznaczona na instrumenty klawiszowe w zdecydowanej większości nie jest dedykowana organom a zatem stanowi dla wykonawcy realne wyzwanie - wymaga właściwego zdefiniowania, gruntownej analizy i twórczego podejścia, co poprzez swoją pracę doktorską z powodzeniem zrealizował Marcin Kucharczyk. Bogaty zbiór utworów klawiszowych zatytułowany *für Kenner und Liebhaber* zawiera dzieła przeznaczone na klawikord i pianoforte, zróżnicowane fakturalnie i wyrazowo, reprezentujące formy sonaty, ronda i fantazji. Marcin Kucharczyk wybrał do nagrania utwory najbardziej wartościowe i charakterystyczne, które doskonale zabrzmiały na organach firmy Pflüger w kościele Św. Anny w Warszawie.

Zainteresowanie Doktoranta twórczością klawiszową największego z synów Johanna Sebastiana Bacha wskazuje na jego twórcze podejście do repertuaru organowego i poszukiwanie nowych artystycznych wyzwań, wymagających nie tylko błyskotliwej techniki manualowej ale również zdolności wykorzystania wszelkich środków wyrazowych, artykulacyjnych i agogicznych, kompensujących ograniczenia organów w dynamicznym kształtowaniu dźwięku i muzycznej frazy.

Nagrane przez Marcina Kucharczyka utwory, stanowiące dzieło artystyczne, pokazują wysoki kunszt wykonawczy Doktoranta, oparty na rzetelnej wiedzy historycznej z zakresu dawnej praktyki wykonawczej, w tym szczególnie artykulacji i akcentuacji. Grę Marcina Kucharczyka charakteryzują: precyzja techniczna, dbałość o czytelność struktur motywicznych, nieograniczona wprost wyobraźnia kolorystyczna w doborze registrów, a także logicznie i ciekawie prowadzona narracja muzyczna.

W Sonacie A - Dur Wq 55/4, H 186 już pierwszy pokaz tematu intryguje wyrazistością i wdziękiem, co jest efektem logicznego układu akcentów i odpowiedniej artykulacji. W strukturach figuracyjnych pierwszej i trzeciej części artysta imponuje błyskotliwą, wręcz spektakularną techniką, natomiast w lirycznej części drugiej doskonałym wyczuciem czasu i zniuansowaną agogicznie frazą muzyczną.

Z kolei rondo F-dur, B-dur i E-dur urzekają wdziękiem, lekkością i finezją. Są w wyrazie wytworne i eleganckie, a zastosowana registracja jest adekwatna do charakteru muzyki. Niezwykle korzystne wrażenie robi Fantazja C-dur „Wielka” Wq 59/6, H 284, zróżnicowana fakturalnie, wyrafinowana harmonicznie i skontrastowana wyrazowo. Ideą dzieła jest muzyczna interakcja, dialog, realizowane poprzez kontrasty fakturalne i zmienność nastrojów. Narracja przybiera tu czasem dramatyczny wręcz przebieg, co wykonawca doskonale oddaje poprzez głębokie w wyrazie pauzy, sugestywne tempo rubato oraz ciekawą i zróżnicowaną registrację. W dziele słyszymy szeroką paletę barw; organista jest wyczulony na brzmienie instrumentu, co wyraża się w mistrzowskim doborze głosów organowych, w różnych ich konfiguracjach kolorystycznych. Doktorant umiejętnie stosuje klawiaturę pedałową, wykorzystując również głosy szesnastostopowe - labialne i językowe, co znacznie wzbogaca fakturę wykonywanej muzyki oraz intensyfikuje wrażenia brzmieniowe, zwłaszcza w kadencjach. Z kolei przeniesienia pojedynczych dźwięków z manualu do pedału pozwalają zachować zgodność z zapisem kompozytora, kompensując ograniczony zasięg klawiatur w organach Pflügera.

Muzyka Carla Philippa Emanuela Bacha wymaga od wykonawcy błyskotliwej techniki palcowej, co ma szczególne znaczenie w realizacji licznych ozdobników. Marcin Kucharczyk wykonuje je efektownie - wyraziście i z gracją; często wprowadza też własne figury zdobnicze a także liczne dyminucje, wzbogacając znaczącą fakturę utworów.

Reasumując, grę Marcina Kucharczyka cechują nieskazitelną techniczną i niezwykle piękno artystycznego przekazu. Szczególnie godne uwagi jest umiejętne stosowanie akcentów, począwszy od tych gramatycznych - związanych z miarą taktu, poprzez akcenty wyrazowe, frazowe i motywiczne. Wybór adekwatnych środków wyrazowych jest atrybutem dojrzałego artysty, a takim bez wątpienia (pomimo młodego wieku), jest Marcin Kucharczyk. Jego sztuka interpretacji charakteryzuje się energią i zdecydowaniem lecz zarazem emocjonalną powściągliwością, wrażliwością i smakiem, spełniając nie tylko założenia estetyczne obowiązujące w drugiej połowie XVIII wieku *Empfindsamer Stil* i okresu *Sturm und Drang* ale zarazem ekskluzywne kryteria francuskiego terminu *bon goût* (dobrego gustu).

Opis dzieła artystycznego składa się z przedmowy, trzech rozdziałów, podsumowania, bibliografii i dwóch załączników.

W rozdziale pierwszym Marcin Kucharczyk przedstawia sylwetkę i twórczość klawiszową Carla Philippa Emanuela Bacha, ze szczególnym uwzględnieniem zbioru *für Kenner und Liebhaber*. Autor przywołuje w tym miejscu najnowsze, monumentalne wydanie dzieł wszystkich kompozytora przez the Packard Humanities Instytut pod redakcją Christophera Hogwooda, odnosząc się nie tylko do oryginalnej twórczości na organy ale do szerszego zagadnienia atrybucji instrumentalnej. Pojawia się tu bardzo ciekawy wątek popularnego zbioru pięciu sonat organowych dedykowanych księżniczce Annie Amalii Pruskiej, w tym wątpliwości dotyczące atrybucji organowej poszczególnych utworów cyklu.

W rozdziale drugim Marcin Kucharczyk dokonuje analizy formalnej sonat, rond i fantazji, stanowiących dzieło artystyczne. Zwraca uwagę wnikliwość i rzetelność refleksji badawczej Doktoranta, który skupia się nie tylko literalnie na omawianych utworach ale bierze pod uwagę kontekst porównawczy, odwołując się do historii i ewolucji form sonaty, rondo i fantazji w twórczości innych znaczących twórców XVIII wieku.

Zagadnienia formalne Doktorant konfrontuje z problematyką ekspresji omawianych dzieł. Muzyka C.Ph.E.Bacha wyraża subtelne uczucia, afekty, nastroje, których właściwe odczytanie możliwe jest już na etapie analizy tekstu nutowego, natomiast uwzględniające je świadoma interpretacja jest domeną artystycznego wykonania, co w pełni potwierdza załączone nagranie.

W rozdziale trzecim, najważniejszym z perspektywy wykonawczej, omówione zostały wszystkie najistotniejsze środki interpretacyjne, charakterystyczne dla organów i niezbędne w adaptacji organowej utworów przeznaczonych oryginalnie na klawikord i pianoforte. Doktorant przedstawił historię budowy oraz dyspozycję organów, wydawałoby się, referencyjnych dla twórczości C.Ph.E.Bacha - tzw. *Amalienorgel* konstatując jednakże, że instrument ten nie w pełni odpowiada wymaganiom wykonawczym z uwagi na mało precyzyjnąakturę. Ostatecznie wybór padł na neobarokowe organy firmy Martin Pflüger Orgelbau z 1992 roku, znajdujące się w kościele akademickim Św.Anny w Warszawie. Efekt przeszedł najśmielsze oczekiwania, zrealizowany materiał brzmi na organach Pflügera wręcz fantastycznie! Marcin Kucharczyk nad wyraz dokładnie przedstawia zastosowaną w nagraniu registrację, ściśle powiązaną z fakturą poszczególnych utworów, szczegółowo omawia również zagadnienia metryczne, akcentuację, agogikę i artykulację.

Doktorant wnikliwie analizuje proces interpretacji utworów, uzasadnia wybór środków muzycznej kreacji, które konstytuują jego autorską wizję dzieła. Szczególnie cenne są wskazówki dotyczące realizacji ozdobników; oprócz omówienia obowiązujących zasad stosowania figur zdobniczych w utworach Carla Philippa Emanuela Bacha, Marcin Kucharski opisuje szereg własnych pomysłów, wzbogacających strukturę wykonanych utworów. Zmiany, które wprowadza, dotyczą praktyki dyminucji czyli modyfikacji rytmicznej, jak również redukcji faktury, odwrócenia kierunku figuracji, dodatkowych ozdobników ...itp.

W opisie dzieła artystycznego Doktorant posługuje się wyrafinowanym stylistycznie językiem oraz sugestywną i logiczną argumentacją. Strona merytoryczna opisu wskazuje nie tylko na bardzo wysokie kompetencje Doktoranta jako muzyka-instrumentalisty ale również na jego ponadprzeciętną wrażliwość artystyczną, która pozwala mu wspaniale odczytywać i rozumieć intencje kompozytora, a przez to budować spójną koncepcję interpretacyjną wykonywanych dzieł, nie pozbawioną wszakże cech indywidualnych. Niewątpliwa erudycja Autora przekłada się czasem na komplikowanie przekazu poprzez stosowanie nadmiernie rozbudowanych zdań, które zaciemniają obraz prezentowanych treści... Zdarzają się również sformułowania posiadające cechy skrótów myślowych, nie zawsze zręczne i odpowiednie w pracy naukowej, jak np. „lekkie i ażurowe” w odniesieniu do fug d-moll Wq 119/2 i g-moll Wq119/5 (str.20), „defetystyczna część druga” w odniesieniu do Sonaty A-dur Wq 55/4(str. 39), „uśmiechnięte Allegretto” (str. 43), „zatrważająca ilość nut”(str. 105), „na wyższym poziomie emocjonalnym niewątpliwie stoi Rondo B-dur” (str.111). Są to jednak rzeczy nie mające wpływu na ewidentnie pozytywny odbiór części opisowej pracy doktorskiej.

Konkluzja:

Marcin Kucharczyk przedstawił dzieło o wybitnych walorach artystycznych. Adaptacja organowa utworów Carla Philippa Emanuela Bacha ze zbioru *für Kenner und Liebhaber* przeznaczonych na klawikord lub pianoforte to bardzo ambitne zadanie, zrealizowane w sposób absolutnie oryginalny, kompletny i doskonały artystycznie. Doktorant wykazał się znakomitym warsztatem instrumentalnym, gruntowną znajomością zagadnień związanych z tematem pracy doktorskiej oraz logiką w formułowaniu wniosków. Koncepcja badawcza pracy doktorskiej, jej zakres i realizacja, świadczą o wysokich kompetencjach Autora. Praca doktorska Marcina Kucharczyka spełnia bez zastrzeżeń wymagania art.187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. i w mojej opinii zasługuje na wyróżnienie, o co z pełnym przekonaniem wnioskuję do Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie.

Pracę doktorską mgr.Marcina Kucharczyka przyjmuję.

